

Rozhovor s pamětníkem – 70., 80. léta a dojmy z roku 1989

Identifikace pamětníka: muž, 47 let, vysokoškolské vzdělání, bydliště v Praze, rodiče se špatnou politickou příslušností, kandidát KSČ

Jaká byla vaše politická zkušenost 70. a 80. let, vaše důvěra k režimu a očekávání?

No, důvěra žádná. A očekávání, že to snad jednou konečně skončí.

Co považujete za nejdůležitější zahraniční událost 80. let?

V roce 1984 (1985, *pozn. red.*) nastoupil v Rusku Gorbačov k moci a v podstatě dal volný ruce jednotlivým státům Rady vzájemné hospodářské pomoci, který předtím dlouho Brežněv a předcházející generální tajemníci ústředního výboru komunistické strany drželi a nakládali s nima jako s koloniemi a nedovolili jakýkoliv samostatný vývoj v těch státech, tak jim Gorbačov vlastně povolil nějaký vlastní vývoj a v podstatě toleroval i odchod od komunistů. V celém východním bloku začlo docházet k postupným změnám a rozpadu režimů, už nevím, něco se dělo v Polsku, potom v září roku 1989 začali houfně Východní Němci utíkat do Západního Německa přes Prahu, takže tady bylo několik set, možná tisíc mladejch Němců, který přijeli do Prahy, kam se v rámci východního bloku mohlo cestovat bez jakýchkoliv potíží. V podstatě přijeli vlakem a šli na velvyslanectví Německé spolkové republiky a tam chvíli tábořili někde na dvoře a pak byli organizovaný transporty do Západního Německa. Něco podobného se dělo v Maďarsku, tam taky nějak došlo k uvolnění režimu, a v Polsku. Pokud si dobře pamatuju, tak Československo tenkrát bylo spolu s Rumunskem snad jediný dva státy, který se držely do poslední chvíle.

Jaká byla atmosféra roku 1989 u nás?

V Československu byly v lednu 1989 poměrně velké demonstrace. Nejdřív bylo výročí upálení Jana Palacha, který tenkrát policie poměrně hrubě rozehnala, a potom vlastně bylo očekávání, co se bude dít, protože ve všech státech kolem už se něco pomaličku dělo a ten komunismus tak nějak jako skomíral, a potom 17. listopadu na výročí zavření vysokých škol za druhý světový války studenti zorganizovali nějakou manifestaci. Tenkrát, už nevím, jak to bylo, ale byl v tom namočenější oficiální Svaz socialistické mládeže, takže to byla v podstatě napůl oficiální manifestace. Ta proběhla, a ty lidi, co se shromáždili, potom šli na Václavský náměstí a na Národní třídě je policejní oddíl zastavily a nějakou dobu je tam držely. Pak tam došlo i k nějakému bití a stříkání vodou. Začaly se šířit zprávy, že tam snad i nějakého studenta zabil, při tom policejním zásahu, a mezi lidma v Praze začala propukat nálada poměrně výrazného odporu k režimu, protože někdo sáhnul na děti.

Jak pokračoval vývoj po listopadové revoluci?

Pak se začaly myslím na pátou organizovat demonstrace na Václavském náměstí, který byly zpočátku malé, a každý den chodilo víc a víc lidí. Nikdo nikdy nevěděl, co se tam stane, protože pražský tajemník komunistické strany byl Štěpán, takovej strašně tlustej a strašně surověj chlap, kterej by se nebál střílet. A takhle to trvalo několik dní. Studenti z fakult vytvořili nějaký krizový štáb, a protože to byla pražská záležitost, tak objížděli celou republiku a přesvědčovali lidi. Vykládali vlastně lidem, co se dělo, protože propaganda byla obrovská o tom, že v Praze působí rozvratný živly a takový, takže tyhle studenti obcházeli podniky a snažili se s lidma mluvit a vybírali nějaký peníze, který potřebovali na to, aby vůbec mohli jezdit, aby mohli kopírovat nějaký materiály, který rozdávali, a podobně.

Měla aktivita studentů nějaký účinek?

Tihle studenti objížděli podniky, protože v každém podniku pro mladý existoval Socialistické svaz mládeže. Lidem, co byli ve Svazu mládeže, bylo do 26 let, a ty měli řadu kamarádů mezi studenty. Takže v řadě míst začal tenhle Socialistické svaz mládeže reptat proti zásahu na ty demonstraci. Tím, že svaz měl vazby na komunistickou stranu, tak začaly reptat i základní organizace, takže strana se začala nějakým způsobem rozpadat zevnitř. Lidé začali v poměrně velkém počtu vracet stranický legitimace a vystupovat ze strany.

Jak se vyvíjela situace v Praze?

Ty demonstrace na Václaváku byly vlastně každý večer větší a větší a větší a pořád se nevědělo, jak to bude, až někdy asi tejdě po tom 17. listopadu na jednu tu demonstraci přišlo obrovské množství dělníků z pražského ČKD, a to rozhodlo. V podstatě proto, že komunisti vždycky tvrdili, že jsou organizace dělnické třídy, a v okamžiku, kdy přišlo velké množství dělníků na protikomunistickou manifestaci, tak to nějakým způsobem ta strana vzdala. Pak došlo poměrně rychle ke vzniku Občanského fóra a začala propaganda, tvrdící, že Havel na Hrad. Což byl člověk, kterého vlastně tenkrát skoro nikdo neznal. A nakonec se na ten Hrad dostal.

Kdo podle vás patřil mezi nejdůležitější osobnosti té doby?

Tam byly tři výrazné osoby. Jedna byl Miroslav (*Ladislav, pozn. red.*) Adamec, což byl tehdejší předseda vlády, kterej byl asi trochu mladší, než bylo zvykem, a byl řekněme přístupnej nějakému jednání nebo trochu rozumnějším názorům. Druhým byl Jan (*Marián, pozn. red.*) Čalfa, ten si myslím, že byl taky nějaký člen vlády a postavil se trochu proti komunistické straně. Asi půl roku potom byl předseda vlády. Byl poměrně oblíbený, a tomu si myslím, že lidé věřili. No a potom asi tak, jak začal vystupovat Havel, se stal symbolem revoluce, a ten měl podporu asi celého národa.

Jaký byl váš pohled na věc po listopadové revoluci?

No tak je dobře, že se to vůbec stalo, a kdyby se to bejvalo bylo stalo o 20 let dřív, asi by to bylo v ledasčem dneska podstatně lepší. Lidé si mysleli, že se jim začne žít líp a viděli takový nějaký srovnání se Západem a životní úroveň na Západě, která se pak nepotvrdila. To, k čemu došlo po revoluci, byl prudkej nárůst cen a poměrně velká inflace, takže vlastně životní úroveň většiny lidí klesla, u některých lidí i výrazně, a nějakou dobu trvalo, než za vzrůstem cen začaly vzrůstat i platy. Ty potom ale rostly taky poměrně výrazně. V pohledu zpátky je dobře, že se tak stalo.